

Қазақстан Республикасының білім және ғылым министірілігі

Д. СЕРІКБАЕВ АТЫНДАҒЫ ШЫҒЫС-ҚАЗАҚСТАН МЕМЛЕКЕТТІК
ТЕХНИКАЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ПРЕЗИДЕНТІ
Н. НАЗАРБАЕВТЫҢ «ТӨРТІНШІ ӨНЕРКӘСІПТІК РЕВОЛЮЦИЯ
ЖАҒДАЙЫНДЫҒЫ ДАМУДЫҢ ЖАҢА МҮМКІНДІКТЕРІ» АТТЫ
ЖОЛДАУЫ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУЛЫҚТЫҢ НЕГІЗГІ
ҚАҒИДАТТАРЫ
10 қаңтар 2018 ж.**

Өскемен
2018

Қазақстан Республикасының президенті Н. Назарбаевтің «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты жолдауы бойынша әдістемелік нұсқаулық түсіндірмелік негізгі қағидаттары 10.01.2018 ж. - Өскемен: ШҚМТУ, 2018. - 22 б.

Қазақстан Республикасының президенті Н. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы бойынша әдістемелік түсініктемеде сараптама жасалған 10.01.2018 ж.

Материалдар құрылымдық бөлімшелер басшыларына, академиялық топтардың кураторларына, университет студенттеріне және магистранттарына арналған.

Мазмұны

Кіріспе	4
1 «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» 10.01.2018 ж. атты Қазақстан Республикасының президенті Қазақстан халқына жолдауы бойынша түсіндірме методикалық әдістемелік нұсқаулық	5
1.1 Сарсембаева Г.А. Бірінші қадам - Индустрияландыру жаңа технологияларды енгізудің басты көшбасшысына айналу керек.	5
1.2 Сарсембаева Г.А.Екінші бағыт – Ресурстық әлеуетті одан әрі дамыту.	6
1.3 Сарсембаева Г.А. Үшінші бағыт - «Ақылды технологиялар» – агроөнеркәсіп кешенін қарқынды дамыту мүмкіндігі.	6
1.4 Жанабаева Г.Н. Төртінші бағыт– «Көлік-логистика инфрақұрылымының тиімділігін арттыру» аталған сала бойынша негізгі мәселелермен оның шешімдері.	7
1.5 Жанабаева Г.Н. Бесінші бағыт - Құрылысқа және коммуналдық секторға заманауи технологияларды енгізу.	9
1.6 Жанабаева Г.Н. Алтыншы бағыт - Қаржы секторын «қайта жаңғырту». Елдің экономикалық дамуының негізгі элементі - оның қаржы секторы.	11
1.7 Абдығалиева Л.И. Жетінші бағыт - «Адами капитал – жаңғыру негізі»	13
1.8 Абдығалиева Л.И. Сегізінші бағыт -Тиімді мемлекеттік басқару.	14
1.9 Абдығалиева Л.И. Тоғызыншы бағыт - Жемқорлықпен күрес және заңның үстемдігі.	15
1.10 Абдығалиева Л.И. Оныншы бағыт- «Ақылды қалалар» «ақылды ұлт» үшін.	16
Қортынды	17
2 Инфографика	18
3 Список источников	22

Кіріспе

Жыл сайынғы елбасының Қазақстан халқына жолдауы мемлекеттің саяси өміріндегі айтулы оқиғаның бірі. Президенттің халқына жолдауы , мемлекеттің даму сатысындағы күтілетін, стратегиялық маңызды құжатқа айналды. Кезекті президент жолдауы ел дамуындағы төртінші өнеркәсіптік төңкеріс төңірегінде болды. Айтылған жолдауда елбасы жүзеге асырылатын 10 нақты мақсатты атап көрсетті.

«Жахандық технологиялық қозғалыстар өзімен бірге жаңа бағыттаушы ретінде, жаңашыл даму жолдарын көрсетпек. Бұл дамыған 30 елдің құрамына кіруге берілген таптырмас мүмкіндік», - деп. Елбасы жаңа технологиялар әлемді өзгертпек деді өз сөзінде.

Президент жолдауында мемлекеттің дамуындағы нақты қадамдары ұсынылған, айрықша дәлдікпен ойластырылған, уақытпен шындалған, әр қазақстандықты ойландыратындай түрде көрстілген.

Бұл әдістемелік нұсқаулықта Қазақстан республикасының президенті қазақстан халқына жолдауындағы «Төртінші өнеркәсіптік төңкеріс жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» 10.01.2018 негізгі түсініктемелері беріледі.

1 «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» 10.01.2018 ж. атты Қазақстан Республикасының президенті Қазақстан халқына жолдауы бойынша түсіндірме методикалық әдістемелік нұсқаулық

САРСЕМБАЕВА Г.А.
т.ғ.к., ҚХА қоғамдық кафедра меңгерушісі

1.1 Бірінші қадам- Индустрияландыру жаңа технологияларды енгізудің басты көшбасшысына айналу керек

Мемлекет басшысының Қазақстан халқына Жолдауындағы түсіндірме жұмыстарында осы құжатта елдің әлеуметтік-экономикалық және саяси дамуының одан әрі дамуы үшін бірнеше стратегиялық басымдықтар немесе міндеттер қарастырылған, оның бірі индустрияландыру, жаңа технологияларды енгізу болып табылады.

Осыған байланысты президенттің алдына қойылған мақсатқа - индустрияландыруға инновацияларды енгізуге, жаңа құралдар мен технологияларды, соның ішінде цифрлы материалдарды қолдануға назар аудару ұсынылады.

Тыңдаушылардың назарын Мемлекет басшысының Жолдауында қазақстандық кәсіпорындарды жаңғырту және цифрландыру маңызды стратегиялық басымдылыққа кезең-кезеңмен жетілдіру үлгісі ұсынғаны жөн.

Аталған модельдің басты бағыттарын жеке қарастыру ұсынылады.

Технологиялардың берілуін ынталандыру сияқты бағытты қамтитын бірнеше қазақстандық өнеркәсіптік кәсіпорындарды цифрландыру бойынша пилоттық жобаны іске асыруды көрсетуге болады. Мұнда цифрлық және басқа да инновациялық шешімдерді әзірлеушілердің өз экожүйесін дамыту міндетіне назар аударыңыз. Сондай-ақ, нақты секторға жаңа технологияларға сұранысты ынталандыру және жеке венчурлық қаржыландыру нарығының жұмыс істеуі.

Екінші бағытта IT және инжинирингтік қызметтерді дамыту маңызды деп санаймыз. Президент сондай-ақ экономиканы цифрландыру есебінен еңбек шығынынан туындаған тәуекелдерге назар аударады. Сондықтан, шығарылған жұмыс күшін жұмылдыру бойынша келісілген саясат қалыптастырылғанын атап өту керек. Білім беру жүйесін, байланыс пен стандарттау саласын жаңа индустрияландыру қажеттілігіне бейімдеу.

Бірінші тапсырманы жариялаудың соңында Мемлекет басшысы «цифрлық дәуір» саласын дамытуға арналған үшінші бесжылдығы индустриаландыру жоспарын 2018 жылы дамыту қажеттігін атап өтті, мұғалімдер мен оқытушылардың назарын аудару керек.

1.2 Екінші бағыт – Ресурстық әлеуетті одан әрі дамыту.

Екінші тапсырманы жүзеге асыру үшін, президенттің белгілеген шикізат индустрияларын ұйымдастыру ісін, табиғи ресурстарды басқаруға қатысты ұстанымдардысын сыни тұрғыдан қайта пысықтау керек.

Кәсіпорындардың энергия тиімділігі мен энергия үнемдеуге, сондай-ақ энергия өндірушілердің өз жұмыстарының экологиялық тазалығы мен тиімділігіне қойылатын талаптарды арттыру керек.

Аталған бағыттағы жұмыстарды Астанада өткен ЭКСПО-2017 көрмесі баламалы, «таза» энергия саласындағы дамудың қаншалықты қарқынды екенін көрсетті.

Кезекті президент жолдауында баламалы немесе «жасыл» энергия көздерінің пайдалануы жайлы статистикалық мәліметтер келтіріледі.

Сонымен қатар тыңдаушылардың назарына және аймақ әкімдердің осыған байланысты шара қолдануы тапсырылады, қайта өңдеу және өндіріс қалдықтарын қайта қалпына келтіруге бағыттау саласына кіші және орта бизнес субъектілерін пайдалана отырып жүзеге асыру.

1.3 Үшінші бағыт - «Ақылды технологиялар» – агроөнеркәсіп кешенін қарқынды дамыту мүмкіндігі

Тыңдаушылардың назарын осы басымдықтың негізгі бағыттарына аудару керек. Атап айтқанда: еңбек өнімділігін жоспарлы түрде арттыру, ауылшаруашылық өнімдерін қайта өңдеу экспортының өсуі. Аграрлық ғылымды дамытудың басым бағыттарының бірі - жаңа технологияларды енгізу және оларды отандық жағдайларға бейімдеу.

Президент жолдауын танытуда ерекше орын алатын сала аграрлық университеттердің рөлін қайта қарау. Олар диплом беріп қана қоймай, ауыл шаруашылығы кешенінде нақты жұмыс істейтін немесе ғылыммен айналысатын мамандарды дайындауға тиіс. Бұл жоғары оқу орындарынан оқу бағдарламаларын жаңартып, агроөнеркәсіп кешеніндегі озық біліммен үздік тәжірибені тарататын орталықтарға айналу талап етіледі.

Үшінші бағыттың бағдарларының бірі: «Ақылды технологиялар» агроөнеркәсіптік кешенді дамуында серпіліс беретін мүмкіндік, ол АӨК де кооперациялау қажет ол өз кезегінде осы салада ғылыми бағытта жүргізуге әсерін тигізеді. Бұл салада Президенттің ауыл шаруашылығы кооперативтеріне берген қолдауына назар аудару қажет. Мемлекет халықаралық нарықтардағы стратегиялық бағыттарды табу және отандық өнімдерді ілгерілету.

Қорытындылай келе, үшінші міндетте көрсетілген барлық шаралар ауыл шаруашылығын жандандыруға бағытталғанын атап көрсетіледі. Бұл тұрғыда өнімнің сапасы мен экологиялық дұрыстығын жақсарту, агроөнеркәсіптік кешен үшін банктік несиелердің құнын төмендету, еңбек өнімділігін арттыру және өңделген ауыл шаруашылығы өнімдерін экспорттау тиімді емес субсидияларды қайта бағдарлау керек.

ЖАНАБАЕВА Г.Н.

«Қазақстан тарихы және ҚХА» кафедрасының аға оқытушысы

Төртінші бағыт– «Көлік-логистика инфрақұрылымының тиімділігін арттыру» аталған сала бойынша негізгі мәселелермен оның шешімдері

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың 2018 жылға дейінгі Қазақстан халқына Жолдауында басым бағыттардың бірі әлі де қазақ мемлекетінің және қоғамының экономикалық дамуы болып табылады. Осы құжаттың экономикалық құрамдас бөлігі индустриалды дамудың әр түрлі салаларында жеке тапсырмаларды орындаудың нақты жоспарын қамтиды. Жаңа технологияларды енгізу, тиімділікті арттыру, экономикалық саланың жұмыс істеп тұрған секторларындағы өзгерістер төртінші индустриалды революция жағдайында уақыттың жаңа шынайылығымен байланысты.

Көлік-логистикалық сектор Қазақстанның индустриалды секторындағы маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Елдің географиялық орналасуын ескере отырып, бірқатар халықаралық ұйымдардың Қазақстанды халықаралық дәліздерді қалыптастырудағы стратегиялық ойыншы ретінде көруі. Қазақстандағы көлік дамуының басты аспектілерінің бірі болып табылады деп сеніммен айтуға болады. Қазіргі жаһандық жағдайларда логистика негізгі рөл атқарады, ал кейбір жағдайларда елдердің индустриалды дамуында шешуші рөл атқарады. Бірқатар елдерде үкімет индустриалды дамуды ынталандырудың негізгі факторы ретінде логистиканы дамытуға үлес қосты.

Мемлекет басшысы Н.Ә. Назарбаев бірнеше рет көлік логистикасын дамыту Қазақстан экономикасының алдында тұрған ең үлкен проблемалардың бірі деп атады. Сондықтан, Шетелдік инвесторлар кеңесінің 25-ші пленарлық отырысында ол жобасының басталғанын жариялады «Қазақстан - Жаңа Жібек жолы» және Қазақстан, Еуропа мен Азия арасындағы «көпір» аймақтағы ірі транзиттік-логистикалық хабы болуға ниетті екенін атап өтті. Кейінірек оның мекен-жайы «Қазақстан-2050» Мемлекет басшысы көліктік-логистикалық қызметтерді дамыту басым бағыттардың бірі анықтады «, Көлік инфрақұрылымы - біздің индустриялық экономика мен қоғамның қан айналымы жүйесі болып табылады... Логистикалық қызметтер секторын дамыту қажет. Ең алдымен, біздің тауарларды тасымалдау үшін Кеден одағының аумағын барынша пайдалану туралы айтылады. Сондықтан Мемлекет басшысының осы Жолдауында Қазақстан арқылы жүк тасымалдау көлемін арттыру үрдісі байқалады, 017 жылы ол 17% -ға артып, шамамен 17 млн. тоннаны құрады. Алайда, осы саладағы проблемалардың бірі - экономикалық шығындар. Біздің елімізде логистикаға кететін шығын өте жоғары және дамыған елдердің деңгейінен бірнеше есе асып түседі. Осылайша, бүгінгі таңда Қазақстанда логистикалық шығындардың үлесі түпкілікті өнім бағасының 25% -на дейін жетуі мүмкін. Сонымен қатар орташа әлемдік

көрсеткіш дәрежесі 11%, Қытайда - 14%, ЕО-да - 11%, АҚШ пен Канадада - 10% және т.б. Нәтижесінде, Қазақстан көліктік жүктемені экономикасы дамыған елдерден екі есе көп көтеруге мәжбүр. Жүктің қуаттылығы бойынша Қазақстан экономикасының тиімділігі шамамен 5 есеге төмен. Мәселен, ЖІӨ-нің әрбір бірлігін доллармен есептесек кемінде 9 тонна километр көлік жұмысы бар, ал Еуропалық Одақ елдерінде жүк тасымалдау қабілеті 1 тонна-ы километрден аспайды. Осыған байланысты, Жолдауда анықталатын басым міндеттердің бірі : 2020 жылы транзиттен түсетін табысты 5 миллиард долларға арттыру.

Жалпы Қазақстанның заманауи логистикасы сандық және сапалық қызметтердің қажетті көлемін қамтамасыз етуге арналған кіріктірілген кешенді болуы және кез-келген қашықтыққа, кез-келген бағытқа қандай да бір тауарлар мен қызметтерге кедергісіз тасымалдауды қамтамасыз ете білуі қажет. Бұл үшін, ең алдымен, жаңа цифрлық технологияларды енгізу, атап айтқанда, блокчейн жүйесі қажет. The Economist мәліметтері бойынша, блокчейн құрамында үнемі жаңартылған ақпаратты қамтитын блоктары бар тармақталған дерекқор болып табылады. Блоктардағы ақпараттың өзгеруі мүмкін емес, себебі әрбір блокта құру уақыты және алдыңғы блокқа сілтеме бар. Блоктың құрылымы (блоктың тізбегі) оны ашық электронды журналға ұқсас етеді. Содан бері блокчейн технологиясы бірнеше салаға әсер етті. Бұл технологияны алғаш пайдаланған қаржы компаниялары болды, бірақ көп ұзамай логистикалық операторлар да оны қолдана бастады.

Мемлекет басшысы осы саладағы өзекті мәселелерді шешу үшін Интеллектуалды көлік жүйесін енгізуді бастауды ұсынады. Бұл жүйе көліктік жүйелерді модельдеу мен көлік ағындарының реттелуінде, түпкі пайдаланушыларға көбірек ақпарат пен қауіпсіздікті қамтамасыз ететін инновациялық әзірлемелерді пайдаланады, сондай-ақ әдеттегі көлік жүйелерімен салыстырғанда қозғалыс қатысушыларының өзара әрекеттесу деңгейін сапалы көтереді.

Транзиттік жүк тасымалдауларының тиімділігін арттыру саласындағы міндеттермен қатар, Қазақстан Республикасының Президенті жергілікті желіні одан әрі дамытуға, атап айтқанда, жолдарға назар аударады. Ең алдымен оларды жөндеу және қайта құру. Мемлекет басшысы облыс ішіндегі мобильділікті арттыру мақсатында аймақтардың әкімдіктерінің осы бағыты бойынша проблемаларды шешуге белсенді қатысқанын атап өтті. Бюджетке бөлінген соманы ұлғайту көзделіп отыр, оған сай, жергілікті жол желілерін жөндеу және қайта жаңарту көлемі көбейтіледі.

1.5 Бесінші бағыт-Құрылысқа және коммуналдық секторға заманауи технологияларды енгізу

Қазақстан Республикасындағы құрылыс саласындағы негізгі міндеттерді шешу экономикалық ғана емес, сонымен қатар мемлекеттің

әлеуметтік саясатының іске асырылуында маңызды рөл атқарады. Тұрғын үй құрылысы-тұрғындардың өмір сүру деңгейін дамытудың маңызды көрсеткіштерінің бірі болып табылады. Бұл тұрғын үймен қамтамасыз ету адамның негізгі қажеттіліктерінің бірі болып табылады. Адам өмір сүру ортасы ретінде, тұрғын үй өмір сапасын анықтайды.

Тұрғын үй құрылысының динамикасы - экономиканың тиісті салаларының және тұтастай алғанда ел экономикасының даму қарқынын көрсететін нарықтық экономиканың жай-күйінің ең көрнекті көрсеткіші. Дегенмен, 2000 жылдан бастап және осы уақытқа дейін Қазақстан үшін осы көрсеткіштің бағасы бірте-бірте артып келеді, бұл тұрақтандырудың белгілі бір кезеңі және қазақстандық тұрғын үй құрылысының дамуының жаңа кезеңінің басталуы.

Макроэкономикалық факторлар тұрғын үй құрылысының қолайлы үрдістерін қалыптастыруға ықпал етті: жалпы экономикалық өсім, тұрақты саяси орта, шетелдік капитал мен инвестициялардың ағыны, халықтың әлеуметтік жағдайының артуы, кірістерді заңдастыру мүмкіндігі және ипотекалық кредиттеуді дамыту.

Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаев бірнеше рет тұрғын үй еліміздің экономикалық дамуының «локомотиві» түрі ретінде қарастырылуы тиіс екенін атап өтті. Жаңа тұрғын үй ауқымды құрылысы, құрылыс материалдары, жиһаз, металл және олардың өнімдері жаңа және қолданыстағы құрылыс жобаларының қайта салу сұранысқа ие болады басқа да көптеген отандық өндірістердің, өнеркәсібінің қарқынды дамуы үшін жағдай жасау және қамтамасыз етеді. Бүгінгі таңда аймақтағы бұл саясат өз нәтижелерін береді. Қазақстанда тұрғын үй құрылысы атап ағымдағы уақыт кезеңінде, бастап жылына 10 миллион шаршы метр асты. Бірінші кезекте, бұл жүйелі ойластырылған ипотекалық несие берумен байланысқан.

Дегенмен, осы саладағы басымдықты мәселе әлі күнге дейін ел халқының қолжетімділігі мен қажетті мөлшерде тұрғын үймен қамтамасыз ету мәселесі болып отыр. Тұрғын үй құрылысының қарқыны соңғы жылдары аздап артып отырса да, халықты қолайлы тұрғын үймен қамтамасыз ету жеткіліксіз деңгейде қалып отыр. Тұрғын үймен қамтамасыз ету қазірде бір тұрғынға 21,6 шаршы метрді құрайды. Алайда Мемлекет басшысы белгілегендей, бұл көрсеткіш 2030 жылы 30 шаршы метрді құрауы керек, кем дегенде, Шығыс Еуропаның (адам басына 30-40 шаршы метр) тұрғын үймен қамтамасыз ету нормасына жету.

Құрылыс секторын дамытудың стратегиялық маңызды міндеті тұрғын үй-құрылыс кешенінің сапасын жақсарту болып табылады, ол келесі критерийлерде өрнектерді табады: ғимараттардың экологиялық үйлесімділігі мен энергия тиімділігі. Сондықтан, осы проблемаларды шешу жолдары қоршаған ортаның құрылысын жүзеге асыру нұсқаларын қарастырады. Жақында қабылданған инновациялық құрылыс стратегиясының шеңберінде тұрақты құрылыс және құрылыс материалдарын іріктеудің халықаралық

қағидаттарын белсенді түрде іске асыруға бағытталды. Құрылыс материалдарын таңдағанда, бірнеше негізгі факторлар ескеріледі: энергия тиімділігі, экологиялық таза өндіріс, көп функционалдылық, беріктік және сенімділік, өрт қауіпсіздігі, қайта пайдалану мүмкіндігі. Қазіргі уақытта Қазақстанда осы саладағы ұлттық стандарт жоқ, ҚазБКК-де бірлескен жұмыс жүргізілуде: аралық кезең ретінде «Жасыл технологияларды қолдану деңгейін бағалау туралы» ішкі құжат әзірленді, бұл оларды 10 санатта (менеджмент, денсаулық, энергетика, су) бағалауға мүмкіндік береді материалдар, көлік, инновация, қалдықтар, жер және ластану). Құжатты құру үшін барлық қолданыстағы стандарттар зерттелді. Бұл стандарт жақын арада құрылыс саласында жүзеге асырылатын болады.

Бұған қоса, ағымдағы кезеңде шешілуі қажет проблемалардың бірі мемлекеттік-жеке меншік серіктестік негізінде тұрғын үй-коммуналдық инфрақұрылымды жаңғырту болып табылады. Бүгінгі күні тұрғын үй-коммуналдық шаруашылықты дамыту екі мемлекеттік бағдарламамен реттеледі: тұрғын үй қорын жаңғырту шеңберінде 2020 жылға дейінгі өңірлерді дамыту бағдарламасы және инфрақұрылымды жаңғыртуға бағытталған «Нұрлы жол» бағдарламасы.

Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығын ауқымды жанарту және тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық субъектілерінің өзара іс-қимыл оңтайлы моделін әзірлеу және іске асыру, сондай өнеркәсіп осындай жаңа міндеттер қойды, оның инвестициялық тартымдылығын, инновациялық технологияларды енгізу, жоғары білікті кадрларды және қайта даярлау оқыту, тиімді және жауапты меншік иесінің қалыптастыру, субсидиялар тоқтатылуын арттыру әлеуметтік көмек және инвестициялар қаржыландыру үшін бюджеттік қаржы бөлу Индустрия және қайта бағдарлау жобалары. Саясатта табысқа жету көп жағдайда бірлескен іс-әрекеттерге байланысты, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылықты мемлекеттік реттеу үдерісіне қатысатын орталық және жергілікті билік органдарының осы секторындағы проблемаларды шешу үшін реттеудің әрбір деңгейінің жауапкершілігін анықтайды.

1.6 Алтыншы бағыт - Қаржы секторын «қайта жаңғырту»

Елдің экономикалық дамуының негізгі элементі - оның қаржы секторы. Осы саладағы тұрақтылық экономиканың барлық салаларында барлық жобаларды жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Елбасының Жолдауында айтылған негізгі басымдықтар негізінен банк секторының жұмысымен байланысты. Банк жүйесінің қазіргі заманғы жүйесі - өз клиенттеріне дәстүрлі депозиттік-несие беру және есеп айырысу-кассалық операциялардан бастап, банктік қызметтердің негізін анықтайтын, банктік құрылымдар пайдаланатын ақша-несиелік құралдардың жаңа түрлеріне (лизинг, факторинг, траст және т.б.) қызметтерді ұсынады. Мемлекеттің банк жүйесінің жұмыс істеу механизмінде коммерциялық банктер үлкен рөл атқарады. Коммерциялық банктер нарықтық

экономикадағы кәсіпкерлік тәжірибесінде белгілі қаржы операциялары мен қызметтерінің басым бөлігін орындайтын ең ежелгі және ең ауқымды несиелік ұйымдарының тобы болып табылады.

Өзгертілген экономикалық жағдайлардағы банктік реттеу жүйесінде жинақталған проблемалық мәселелердің қажеттілігі мен практикалық маңыздылығы осы мәселенің өзектілігін растайды. Әсіресе қазіргі кезеңде бұл мәселелер тек жергілікті маңызы ғана емес, бірыңғай ел үшін ғана емес, сондай-ақ жаһандық қаржы дағдарысы салдарынан туындаған жаһандық сипатқа ие болып отыр, ол елеулі кемшіліктер мен банктік реттеу мен қадағалаудың қазіргі жүйесіндегі кемшіліктерді анықтайды.

Сондықтан, осы бағдарламалық құжатта Президент осы саладағы жұмыстың бірнеше бағытын айқындайды және оларды осы елдің қаржы мәселелерін шешуге жаңартылған көзқарасты талап ететін осы саланы «қалпына келтіру» деп атайды.

Ең алдымен, кредиттік банк жүйесінің жаңаруы қажет. Банк қызметі әртүрлі тәуекелдермен тығыз байланысты: несиелік, нарық, операциялық, өтімділік және басқа клиенттермен өзара әрекеттесу процесінде пайда болатын. Кредиттік тәуекел, яғни банк шығарған қарыздарды өтеу ықтималдығы, қаржы-несиелік ұйымдарының өміріне үлкен қауіп төндіреді. Әдетте, ол негізгі қарыз бен / немесе қарыз бойынша пайыздарды өтеуді кешіктіруде, сондай-ақ қарызды қайтармауыда көрінеді, дефолт немесе қарыз алушының банк алдындағы өз міндеттемелерін орындаудан бас тартуы түрінде жүзеге асырылады. Сондықтан кредиттік тәуекелдерді басқару банк менеджментіндегі басты мәселе болып табылады. Кредиттік мекемелердің банкроттықтарының басым бөлігі банктің несиелік портфельін қалыптастыру және басқару саласында сауатсыз саясатымен түсіндіріледі. Мемлекет басшысы банктерді «нашар» несиелік бойынша банк портфельін тазартуды аяқтауға шақырады.

Проблемалық несиелік - банктің жетістіктерін сипаттайтын маңызды көрсеткіштердің бірі. Олардың ішінде қайтарылмайтын несиелер немесе қарыздар, олардың қайтарылуы уақыты екіталай немесе мүмкін емес. Олардың көпшілігі несиелік беру бағдарламалары тәуекел / қайтару жағдайында теңгерілмегенін немесе қайтарылмайтын шығындарды өтеу қажеттілігін қоса алғанда, тиімді мөлшердің жоғары екенін көрсетеді. Қатерлі шеңбер бар: несиелік мөлшерлемесі неғұрлым жоғары болса, соғұрлым қайтару қайтару, қайтару нашар, қайтарылмайтын шығындарды жабу үшін өтімді мөлшерін көтеру соншалықты жоғары.

Отандық банктердің несиелік портфельдерінің мерзімі өткен және күмәнді. Қарыз беру коэффициенттері бойынша дамыған елдердің банктерінің көрсеткіштерінің деңгейін асу, Қазақстан үшін несиелерді басқару проблемасы өте өзекті болып табылады. Қазақстандық банктер үнемі жалпы тәуекелдерді басқаруды жақсарту қажеттілігі және кредиттік тәуекелді көрсетеді - (ҚР Ұлттық Банкі) Бұл себеппен, және халықаралық тәжірибе негізінде және банк қызметі рәсімдерді тәуекелдерді төмендету, Қазақстан Республикасының

Ұлттық Банкі. алайда, осы саладағы Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің қызметін сапалы болмауы әсіресе, оның қадағалау және реттеуші функцияларды жақсартуды талап етеді. Алайда, азаматтардың қаржылық құқықтарын қатысты негізгі кепілі, әлі күнге дейін, мемлекет болып табылады.

Бүгінгі күні, өткір әлеуметтік-экономикалық проблемаларды еңсеруге мемлекеттік бағдарламаларды іске асыру ұзақ мерзімді несиелеудің рөлін бағалау мүмкін емес. Қазіргі уақытта ұзақ мерзімді несиелендіру кәсіпкерлік субъектілері үшін де, жеке тұлғалар үшін де сенімді және қол жетімді қаржыландыру көзі болып табылады. Қаржыландырудың бұл түрі танымалдығының себебі - тікелей инвестициялау процесіне қарағанда банктік несие алуға жеңілдік. Қазақстан Республикасында ұзақ мерзімді несиелеудің даму ауқымы мен деңгейі назарға екі жақтың және нарықтық белгісіздік үшін тәуекелдерді ескере отырып, басым секторлары мен әлеуметтік жобаларды қаржыландыруға қатысты, сондай-ақ тараптар арасындағы өзара іс-қимыл айқын заңдылықтарын қалыптастыру ғана емес, мемлекеттік саясаттың тікелей тәуелді. Осыған орай, Жолдауда Мемлекет басшысы ағымдағы жылы осы мәселені шешу үшін нақты іс-шаралар жүйесін әзірлеу Үкімет пен Ұлттық Банкке нұсқаулар береді.

Сондай-ақ осы бағдарламаның осы бөлімінде республикадағы қор нарығын дамыту бойынша міндеттер анықталды. Қазақстандық қор нарығы қазіргі уақытта дамып келе жатқан кезеңде, бірақ соңғы бірнеше жылда ол жақсы импульс алды. Бірақ қазақстандық қор рыногының даму проблемалары арқасында одан да жақсы дамуы мүмкін емес. Ең алдымен, қор биржасының көптеген қатысушылары мәмілелерді әртүрлі тәсілдермен жасау мүмкіндігін толық түсінбейді, қор нарығындағы операциялардың түрлері бойынша нашар біледі

Қазақстанда бағалы қағаздар нарығын дамытуға «кедергі» негізгі проблемалардың бірі дамымаған құқықтық база болып табылады. Қолданыстағы заңнама инвесторлардың құқықтары мен мүдделерін қорғауды қамтамасыз ету, инвестициялық қор менеджерлерін құру және олардың қызметі, туынды бағалы қағаздарды шығару және айналысқа жіберу және т.б. бағалы қағаздар рыногының жұмыс істеуі сияқты мәселелерді толығымен жарияламайды. Қазақстандық бағалы қағаздар нарығының дамуына теріс әсер етпн нәтижесінде шетелдік инвесторлар өз капиталын Қазақстаннан шығаруды тездете бастаған негізгі себеп - дамушы нарықтардағы әлемдік қаржы дағдарысы. Сондай-ақ нарықтың қалыпты дамуына жол бермеген бірқатар субъективті себептері болды. Осындай себептердің бірі халықаралық рейтингтік компаниялардың бағалауы, жеке және кейбір заңды тұлғалардың сауда-саттыққа дейін алдын-алу, қаржылық тетіктердің жетілмеуі. Сондықтан осы саладағы мәселелерді шешу үшін «Астана» Халықаралық қаржы орталығы құрылады. Ең жақсы халықаралық тәжірибені пайдалана отырып, ол ағылшын заңын және қазіргі заманғы қаржылық технологияларды қолдана отырып, аймақтық хаб болуға тиіс. Осылайша, қаржы саласындағы тұрақтандыруға

бағытталған шаралар экономикалық және қаржылық тұрақтылықты және Қазақстанның қауіпсіздігін одан әрі нығайтуға тиіс.

АБДЫГАЛИЕВА Л.И.
ф.ғ.д., «Қазақстан тарихы және ҚХА» кафедрасының доценті

1.7 Жетінші бағыт - «Адами капитал – жаңғыру негізі»

Жетінші бағыт адам капиталының тәжірибиеде жүзеге асырылуы керек ең басты бағыттардың бірі болып есептеледі. Бұл жағдай ХХІ жүз жылдықтың талабына сай, бұл орайда мемлекеттің дамуының негізгі факторы тек өндіріс базасы емес сонымен қатар адам ресурсы да маңызды рөл атқарады. Ең алдымен халықтың білім деңгейі, халықтың талабы мен білімі. Қазақстанның бір артықшылығы бар - ол халықтың сауаттылығы. Адами капиталды жетілдіру туралы айтатын болсақ, біз дәстүрлі түрде жоғары білімнің негізгі инвесторы болып табылатын халық туралы ұмытпауымыз керек. Қазақстан үшін адам капиталын жетілдіру стратегиялық маңызға ие.

Барлығы білім деңгейіне байланысыт, кәсіби шеберлікті арттыру, осыдан туындайтын маңыздыт талаптар:

- Барлық жастағы азаматтарды қамтитын өзінің озық білім беру жүйесін құруды жеделдету
- білім беру бағдарламаларының басты басымдығы болып табылатын оның дамуы екендігін ескере отырып, өзгерістерге және жаңа білімнің игерілуіне үнемі бейімделу қабілетін дамыту
- жас ұрпақты табысты интеграциялау үшін ғылыми-зерттеу және өндірістік-технологиялық ортаны құру
- үштіліділікті дамыту;
- мұғалім мамандығының беделін арттыру

Мұғалімдердің біліктілігін артыру мен оқытудың жаңа тәсілдерін қайта қарау қажет. Елдің жоғары оқу орындарында педагогикалық кафедралар мен факультеттерді дамыту қажет. Бұл жастарды жаңа технологиялық бетбұрысқа дайындаудың маңызды шарты.

Біздің студенттеріміздің, түлектеріміздің болашағы - қазақ, орыс және ағылшын тілдерін еркін меңгеруінде. Жақында біздің университетте, барлық бөлімшелерде 2017-2020 жылдарға арналған үш тілде білім беруді дамытудың жол картасы мақұлданды, онда ағылшын тілі жаһандық қоғамдастыққа еркін ықпалдасу құралы ретінде бекітілген. Қазіргі уақытта университетте үш тілде білім беру белсенді түрде жүргізілуде.

1.8 Сегізінші бағыт -Тиімді мемлекеттік басқару

Бұл туралы бірінші жыл айтылып тұрмағаны анық. Бірақ мемлекеттік

басқарудың тиімділігін арттыру, біздің шенеуліктердің басқарудағы ойлау дағдысын өзгерпей мүмкін емес. Сандық технологиялар бизнес қызметін реттеуді жалғастыруға, мемлекеттік қызметтердің сапасын жақсартуға және мемлекеттік қолдау көрсетуге, азаматтардың қажеттіліктерін толығымен қарастыруға мүмкіндік береді. Жергілікті өзін-өзі басқаруда коммуналдық меншікті қадам бойынша енгізілу басталды. Жергілікті билік органдарына жергілікті өзін-өзі басқарудың коммуналдық мекемелерге меншіктерін басқаруға өкілеттік берілген, бұл олардың қаржылық тәуелсіздігін қамтамасыз етеді және оларға жауапкершілік жүктейді. Осындай түбегейлі шараларды қабылдау халықты жергілікті маңызы бар мәселелерді шешуге, азаматтардың жергілікті өзін-өзі басқаруды ұйымдастыру үдерісіне қатысу мүмкіндігін кеңейтеді.

Біздің Үкіметтің стратегиялық міндеттерінің бірі қоғамға тиімділік, ашықтық және есептілік қағидаттарына сәйкес мемлекеттік басқарудың нақты жұмыс істейтін жүйесін құру болып табылады.

Фискальды орталықсыздандыру аясында шағын және орта бизнестен түсетін корпоративті табыс салығын өңірлік бюджеттерге беру мәселесін шешу керек.

2018 жылдың 1 қаңтарынан бастап 2 мыңнан астам адам тұратын аудандық маңызы бар қалалар, ауылдар мен ауылдық округтерде жергілікті өзін-өзі басқарудың дербес бюджеті мен коммуналдық меншігін енгізу заң жүзінде белгіленген. 2020 жылдан бастап бұл нормалар барлық елді мекендерде күшіне енеді.

Осылайша, бүгінгі таңда Қазақстандағы реформалар нәтижесінде мемлекеттік басқарудың тиімді жүйесін құру үшін алғышарттар жасалды.

1.9 Тоғызыншы бағыт - Жемқорлықпен күрес және заңның үстемдігі

Құқық үстемдігі және сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес мемлекеттік саясаттың басым бағыттары болып қала береді. Ел Президентінің кез-келген стратегиялық құжатында іс жүзінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы ымырасыз күрес идеясы тайға таңба басқандай болып жазылған. Елбасының «Төртінші индустриалды революцияның контекстінде дамудың жаңа мүмкіндіктері», сыбайлас жемқорлық пен заңның үстемдігіне қарсы күрес жөніндегі тоғызыншы бағыты да назарға алынды.

Ұлт көшбасшысы өзінің Жолдауында сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес әлеуметтік қоғамның барлық деңгейінде жалғасатынын нақты түсіндірді. Атап айтқанда, ол «соңғы үш жылда 2500-ден астам адам, соның ішінде жоғары лауазымды шенеуніктер мен мемлекеттік компаниялардың басшылары жемқорлық үшін сотталды, және олардан зардап шеккен 17 млрд. Теңге өтелді.

Мемлекеттік органдардағы процестерді, оның ішінде олардың қоғаммен және бизнеспен өзара іс-қимылын цифрландыру маңызды. Азаматтар олардың өтініштері қалай шешілетінін көріп, өз уақытында сапалы жауаптар алады».

Сыбайлас жемқорлықпен күрес және заң үстемдігі - Мемлекет

басшысының Жолдауындағы тоғызыншы бағыт, Қазақстандағы заңнаманы жетілдіруге деген ұмтылысты растайды.

Өз тәуелсіздігінің алғашқы күндерінен бастап Қазақстан, сыбайлас жемқорлыққа қарсы ымырасыз күрес жүргізіп келеді және барлық мемлекеттер мен тиісті халықаралық ұйымдармен сыбайлас жемқорлыққа қарсы майданда сындарлы ынтымақтастыққа дайын. Сыбайлас жемқорлық қарамастан даму деңгейінің барлық елдерді әсер етеді. Ол экономикалық дамуына бұзады және демократиялық институттар мен заң үстемдігін әлсіретіп, қоғамдық тәртіпті бұзатын және қоғамдық сенімін бұзады, осылайша ұйымдасқан қылмыс, адам лаңкестікпен және басқа да қатерлерге гүлдене береді. Сыбайлас жемқорлық еліміздің байлығын азайтады және өмір сүру деңгейін төмендетеді.

Сот және құқық қорғау жүйелерін институционалдық реформалау жүргізілуде.

Қылмыстық процесте азаматтардың құқықтарын қорғауды күшейтуге, оның репрессивтілігін төмендетуге бағытталған заңнама енгізілді. Адвокаттардың құқықтары, сондай-ақ сотқа дейінгі кезеңде сот бақылауының аясы кеңейтілді. Құқық қорғау органдарының өкілеттіктері мен жауапкершілік салалары анықталған.

Қоғамдық тәртіпті сақтау және қауіпсіздікті қамтамасыз ету саласында көшелерде және адам көп жиналатын қоғамдық орындарда бейнебақылау жүргізетін, азаматтарды анықтайтын және жол қозғалысын қадағалайтын интеллектуалды жүйелерді белсенді түрде енгізу керек.

1.10 Оныншы бағыт- «Ақылды қалалар» «ақылды ұлт» үшін

Осылайша, елбасының жыл сайынғы Қазақстан халқына жолдауының алдыға қойған мақсатардың бірі аталады. Демек тек осы ақылды қалалар ҚР президентінің тұжырымы бойынша аймақтық дамудың локомотивіне айналуы керек және мемлекетте иновациялық технологиялардың таралуына, өмір сүру сапасын арттыруда жетекші құралдардың бірі болуы керек. «Смарт Сити» тұжырымдамасы мен қалаға қоныс аударатын адамдардың құзыреттерін дамыту негізінде қалалық ортаны басқаруды кешенді түрде енгізу қажет. Әлемде инвесторлар үшін қалалар бәсекеге түседі деген түсінік қалыптасты. Олар елді емес, жайлы өмір сүріп, жұмыс істейтін қаланы таңдайды.

Сондықтан, Астананың тәжірибесі негізінде «Смарт Сити» «эталонды» стандартын қалыптастырып, Қазақстан қалалары арасында озық практиканы таратуды және тәжірибе алмасу ісін бастау керек.

2018 жыл – елордамыз Астананың 20 жылдығын атап өтетін мерейтойлы жыл. Бас қаламыздың қалыптасуы және Еуразияның маңызды даму орталықтарының қатарына қосылуы – баршамыздың ортақ мақтанышымыз.

Қортынды

Адам және оның әлеуеті ХХІ ғасырда экономикалық дамудың негізгі қозғаушы күші болып табылады. Сондықтан адамның барлық инвестициялары, ақыл-ойы және денсаулығы - физикалық және рухани - мемлекет пен қоғам үшін алдын-ала тиімді бола алады. Тиісінше, мәдениетке, білімге, рухани салаға салынған инвестициялар жоғары тиімді және экономикалық деп саналуы керек.

Қазақстанның әлеуметтік саясатындағы негізгі міндеттер: адам капиталын сапалы арттыру, жұмыспен қамту және азаматтардың денсаулығына қамқорлық көрсету.

Айта кету керек, өз Жолдауында Н.А. Назарбаев нақты тапсырмаларды қойып қана қоймай, оларды шешу жолдарын белгіледі. Елдің дамуының басым бағыттарын жүзеге асыру үшін қажет жағдай заман талабына сай келеді, бұл басты мақсатқа - жаңа әлем көшбасшылары қатарына кіруге мүмкіндік береді.

2018 жылғы хабар тарихи маңызға ие, өйткені Жолдауда Президент үлкен міндеттер қояды, оны жүзеге асыру үшін ол бүкіл қазақстандық қоғам мен оның прогрессивті күштерін нығайтуға үміттенеді. Халыққа Жолдауында Президент былай дейді: «Бүгінгі әлем төртінші индустриалды революцияның дәуіріне, терең және жедел өзгерістердің дәуірі: технологиялық, экономикалық және әлеуметтік кезеңге кіреді»

Жаңа технологиялық тәсіл біздің жұмысымызды түбегейлі өзгертеді, азаматтық құқықтарымызды жүзеге асырамыз, балаларымызды тәрбиелейді.

2 Инфографика

«ТӨРТІНШІ ӨНЕРКӘСІПТІК РЕВОЛЮЦИЯ ЖАҒДАЙЫНДЫҒЫ ДАМУДЫҢ ЖАҢА МҮМКІНДІКТЕРІ»

Әдебиет тізімі:

1. www.akorda.kz – ҚР президентінің ресми сайты
2. www.mfa.kz – ҚР сыртқы істер министірлігі
3. www.zakon.kz – ҚР заңнамасы
4. www.stat.kz – ҚР статистика агенттігі
5. www.mvd.kz – ҚР ішкі істер министірлігі
6. <https://groozgo.ru/blog/chto-takoe-blokcheyn-i-kak-on-pomozhet-log/>
7. Г.К. Жаксыгулова, Э.Е. Баймуханбетова, Д.Ж. Мырзаханова Г.К. Қазақстанның көлік-логистикалық жүйесі: бүгінгі мен келешегі // Вестник КазЭУ, 2015.
8. Кулумбетова Л.Б. Қазақстандағы тұрғын үй құрылысының даму үрдістерін талдау. http://www.rusnauka.com/3_KAND_2007/Economics/18666.doc.htm
9. 2014 ж. «ҚазБКҚ» жасыл құрылысы бойынша Кеңестің 11-ші отырысының материалдары.
10. Лисак Б.И. Банктердің проблемалы қарыздарымен жұмысты ұйымдастыру әдістері. – А., 2014, 112 б.
11. Балабекова А. С. Қазақстан Республикасында ұзақ мерзімді несиелендірудің проблемалары мен келешегі // Вестник КазНУ, 2013 г.
12. Жалмухамбетова М. К. Қазақстандағы қор нарығының ағымдағы жағдайы. <http://group-global.org/ru/publication/219389-problemy-i-perspektivy-razvitiya-fondovogo-rynka-respubliki-kazahstan>